

05/2013

ELÄKETURVAKESKUKSEN KATSAUKSIA

Työeläkeindikaattorit

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

05/2013

ELÄKETURVAKESKUKSEN KATSAUKSIA

Työeläkeindikaattorit

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Telephone +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Erweko Oy

Helsinki 2013

ISSN-L 1236-7737

ISSN 1236-7737 (painettu)

ISSN 1798-7474 (verkkajulkaisu)

JOHDANTO

Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen kestävän talouskasvun ja työllisyyden ohjelmassa maaliskuussa 2010 perustettiin työuraryhmä, jonka työlle asetettiin kolme tavoitetta:

- Työeläke-etuuksien riittävä taso on turvattava oloissa, joissa elinaikakertoimet alentavat tulevia eläkkeitä aiemmin oletettua selvästi enemmän.
- Työeläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys on turvattava työeläkemaksujen kehityksellä, joka ei heikennä työllisyyden ja talouskasvun edellytyksiä.
- Keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän on noustava riittävästi, jotta kaksi edellä mainittua tavoitetta toteutuvat.

Työuraryhmä julkaisi raporttinsa helmikuussa 2011¹. Raportti sisältää muun muassa työryhmän valitsemat mittarit, joilla seurataan työeläkeuudistuksen tavoitteiden toteutumista. Valmistettavaa työtä oli tehty Eläketurvakeskuksessa, joka julkaisi vuonna 2011 tavoitteiden mittaamista koskevan yksityiskohtaisen raportin.²

Eläketurvakeskus on päättänyt tuottaa vuodesta 2013 alkaen vuosittaisen katsauksen, johon on koottu eläkepolitiikan tavoitteiden toteutumista kuvaavat keskeiset mittarit. Työeläkeindikaattorit-katsaus pyrkii antamaan tiiviin, havainnollisen ja nopeasti hahmotettavan kuvan työeläkeuudistuksessa tavoiteltujen asioiden tilasta, toteutuneesta kehityksestä ja vastaisen kehityksen arvioidusta kulusta. Se on laadittu lähinnä päätöksentekijöitä ja eläketurvian kehitysnäkymistä kiinnostuneiden tietotarpeita silmälläpitäen. Yleiskatsauksellisuus on ollut keskeisenä ohjenuorana. Tämän mukaisesti julkaisu ei mene kovin syvälle, mutta ohjaa laajempien tietojen lähteille.

Työuraryhmän hahmottelemat työeläkeuudistuksen mittarit on ryhmitelty kolmen keskeisen tavoitteen mukaisesti:

- työuran pituuden,
- eläkkeiden tason,
- ja eläkkeiden rahoituksen mittareihin.

Kunkin kolmen tavoitteen mittarit on jaettu kahteen koriin. Ydinindikaattorit sisältävät työeläkeuudistuksen seurannan kannalta keskeisimmät asiat. Täydentävät indikaattorit rikastavat kuvaa kuitenkin kovin pitkälle yksityiskohtiin menemättä.

1 Työurat pidemmiksi – työeläkejärjestelmän kehittämisvaihtoehtojen tarkastelua. Työurien pidentämistä selvittävän työryhmän raportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4/2011.

2 Hannu Uusitalo (toim.): Työeläkejärjestelmän uudistamisen tavoitteiden mittaaminen – taustaselvitys työuraryhmälle. Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2011:2.

Julkaisun suunnittelua varten asetettiin suunnitteluryhmä, jonka tehtävänä oli

- Suunnitella raporttiin tulevat mittarit työuryhmän työn pohjalta.
- Määritellä miltä aikaväliltä (kuinka kauas taaksepäin) mittareiden arvot esitetään.
- Määritellä mittariraporttiin tulevien mittareiden tuottamisvastuut.
- Esittää raportin tuottamisen aikataulu tavoitteena se, että raportti ilmestyy mahdollisimman pian viimeisen tiedon saamisen jälkeen.
- Kehittää julkaisulle ulkoasumalli ja mahdollisesti prototyyppi.

Suunnitteluryhmään ovat kuuluneet Hannu Uusitalo (puheenjohtaja), Jukka Lampi (sihteerri), Marjukka Hietaniemi, Jari Kannisto, Tapio Klaavo, Tuija Nopola, Heidi Nyman, Ismo Risku ja Janne Salonen.

Lukuisat henkilöt ovat antaneet palautetta tämän julkaisun pilottiversiosta. Kiitämme palautteesta, jonka ansiosta on tehty monia parannuksia. Kiitämme myös Työeläkevakuuttajat TELAa ja johtaja Reijo Vannetta sijoitusten tuotto -indikaattorin tuottamisesta tähän raporttiin.

Tästä raportista puuttuu vielä yksi työuryhmän esittämä indikaattori, eläketurvan sukupolvittainen tuottoaste. Sen laadinnan vaatiman tilastopohjan kehitystyö on vielä kesken. Tavoite on, että indikaattori voidaan liittää mukaan seuraavaan raporttiin.

Tarkkanäköinen lukija saattaa huomata samaa vuotta koskevissa luvuissa hieman eroja riippuen siitä, katsotaanko tilastolukuja vai ennusteita. Tämä johtuu tilastojen ja ennusteiden hieman erilaisesta käsitteistöstä. Eroilla ei kuitenkaan ole asiallista merkitystä.

Katsausta koskevat kysymykset, kommentit ja kehittämis ehdotukset pyydetään osoittamaan Jukka Lammelle tai Heidi Nymanille (etunimi.sukunimi@etk.fi).

SISÄLTÖ

Johdanto	5
1 Työuran pituus	7
1.1 Ydinindikaattorit	7
1.1.1 Eläkkeellesiirtymisiän odote	8
1.1.2 Työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odote	10
1.1.3 Työllisyysaste	11
1.1.4 Työuran pituus	12
1.2 Täydentävät indikaattorit	13
1.2.1 Eläkkeellesiirtymisiän odote, mediaani ja keskiarvo	14
1.2.2 60- ja 62-vuotiaiden eläkkeellesiirtymisiän odote	15
1.2.3 Työeläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista	16
1.2.4 Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus	17
1.2.5 Työvoimaan kuulumisajan odote Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin	18
1.2.6 55–67-vuotiaiden työllisyysasteet	19
1.2.7 20–29-vuotiaiden työllisyysaste	20
1.2.8 55–64-vuotiaiden työllisyysaste Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin	21
2 Eläkkeiden taso	23
2.1 Ydinindikaattorit	23
2.1.1 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke	24
2.1.2 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke suhteessa keskiansioon	25
2.1.3 Keskimääräinen kokonaiseläke suhteessa keskiansioon vuosina 2012–2080	26
2.1.4 Eläkkeen korvausaste	27
2.1.5 Esimerkkilaskelma eläkkeiden korvausasteiden kehityksestä	28
2.2 Täydentävät indikaattorit	29
2.2.1 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke ja osuus eläketulosta desiileittäin	30
2.2.2 Eläkkeen korvausasteen jakauma	31
2.2.3 Eläkeläiskotitalouksien toimeentulo	32
2.2.4 Eläkeläisten pienituloisuus	33
3 Eläkemenot ja rahoitus	35
3.1 Ydinindikaattorit	35
3.1.1 Lakisääteiset eläkemenot suhteessa bruttokansantuotteeseen	36
3.1.2 Työeläkemenot suhteessa työtulosummaan	37
3.1.3 TyEL:n meno- ja maksuprosentti	38
3.1.4 Karttuneet eläkeoikeudet ja rahastointiaste	39
3.2 Täydentävät indikaattorit	41
3.2.1 Työ- ja kansaneläkemenot	42
3.2.2 Työeläkemaksuprosentit	43
3.2.3 Työeläkevarat suhteessa palkkasummaan	44
3.2.4 Sijoitusten tuotto	45

1 Työuran pituus

1.1 Ydinindikaattorit

- 1.1.1 Eläkkeellesiirtymisiän odote
- 1.1.2 Työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odote
- 1.1.3 Työllisyysaste
- 1.1.4 Työuran pituus

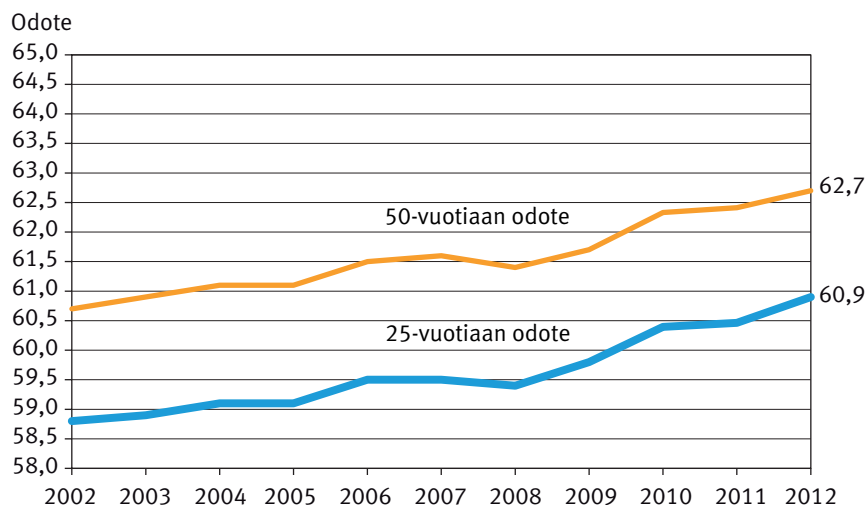
1.1.1 Eläkkeellesiirtymisiän odote

Eläkkeellesiirtymisiän odote kuvaa keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää, joka muodostuu tietynikäisille vakuutetuille, kun oletetaan, että ikäluokittainen eläkealkavuus ja kuolevuus säilyvät tarkasteluvuoden tasolla. Osa-aikaeläkkeelle siirtyneitä ei oteta mukaan odotetta laskettaessa.

Eläkkeellesiirtymisiän odote voidaan laskea minkä ikäiselle henkilölle tahansa. Perusindikaattoriksi on valittu 25-vuotiaan odote.

Kuvio 1.1.1a.

Eläkkeellesiirtymisiän odote vuosina 2002–2012, kaikki työeläkkeelle siirtyneet.

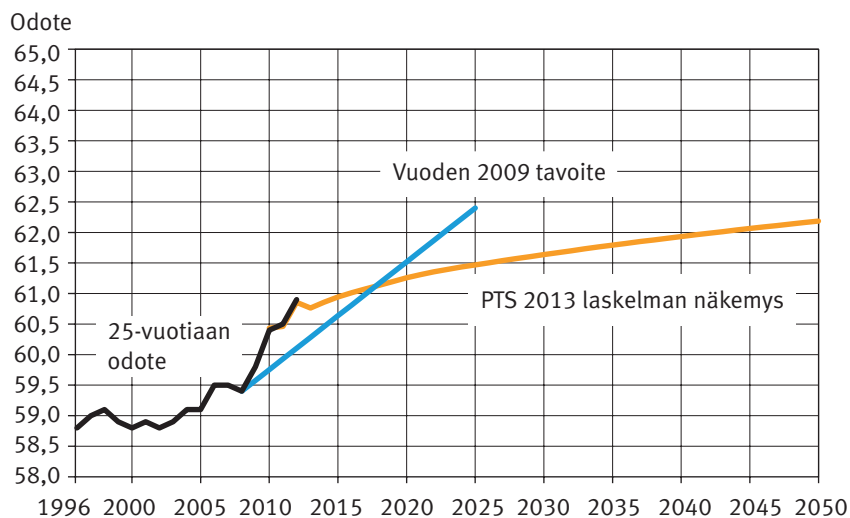

25-vuotiaan odote on viimeisen 11 vuoden aikana noussut 2,1 vuotta. Vuonna 2012 odotteen arvo 25-vuotiaalle oli 60,9 vuotta. Jos henkilö on vielä 50-vuotiaana työeläkevakuutettuna (ei eläkkeellä) niin hänen eläkkeellesiirtymisiän odotteensa vuonna 2012 oli lähes kaksi vuotta korkeampi eli 62,7 vuotta.

Lisätietoa: [Eläkkeellesiirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2013.](#)

Kuvio 1.1.1b.

Eläkkeellesiirtymisiän odote vuosina 1996–2050, tavoitteet ja toteuma.

Vuonna 2009 hallitus ja keskeiset työmarkkinajärjestöt asettivat tavoitteeksi, että 25-vuotiaan eläkkeellesiirtymisiän odotteen tulisi nousta 62,4 vuoteen 2025 mennessä. Tavoite on vahvistettu Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa 2011 ja työmarkkinajärjestöjen työuraspimuksessa 2012.

Asetetun tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että odote nousee seuraavan 13 vuoden aikana 1,5 vuotta. Vuosina 2005–2012 odote nousi 1,8 vuotta. Odotteen nousuvauhti kuitenkin taittuu, koska varhaiseläkkeisiin tehtyjen muutosten vaikutukset odotteeseen ovat jo toteutuneet. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmassa arvioidaan, että eläkkeellesiirtymisiän odote on vuonna 2025 61,5 vuotta.

1.1.2 Työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odote

Työvoimaan kuulumisajan odote kuvaa niiden vuosien keskimäärää, joina 15-vuotiaan henkilön voidaan odottaa lukeutuvan työvoimaan jäljellä olevana elinaikanaan, jos kyseisen vuoden työvoimaosuudet muodostuisivat pysyviksi.

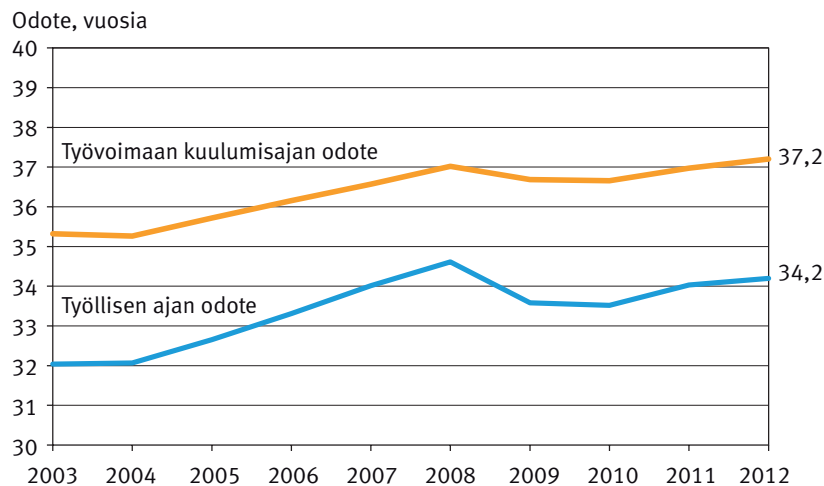
Työllisen ajan odote kuvaa niiden vuosien keskimäärää, joina 15-vuotiaan henkilön voidaan odottaa olevan työsuhteessa tai yrittäjänä jäljellä olevana elinaikanaan, jos kyseisen vuoden työssäoloasteet muodostuisivat pysyviksi. Sen vuosittaiset arvot ovat samalla tavalla suhdanneherkkiä kuin työllisyysaste.

Laskelmat perustuvat Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen aineistoon. Käytetyt suu-reet ovat työvoimaosuus ja työllisyysaste. Tarkemmat määritelmät löytyvät Tilastokeskuk-sen sivuilta <http://stat.fi/til/tyti/index.html>.

Laskelmat on tehty Eläketurvakeskuksessa.

Kuvio 1.1.2.

15-vuotiaan työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odote vuosina 2003–2012.

Työllisen ajan odote on vuosina 2003–2012 noussut 32 vuodesta 34,2 vuoteen. Vuonna 2009 odote aleni, mutta on sen jälkeen noussut.

Työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odotteen välinen kolmen vuoden ero johtuu työttömyydestä.

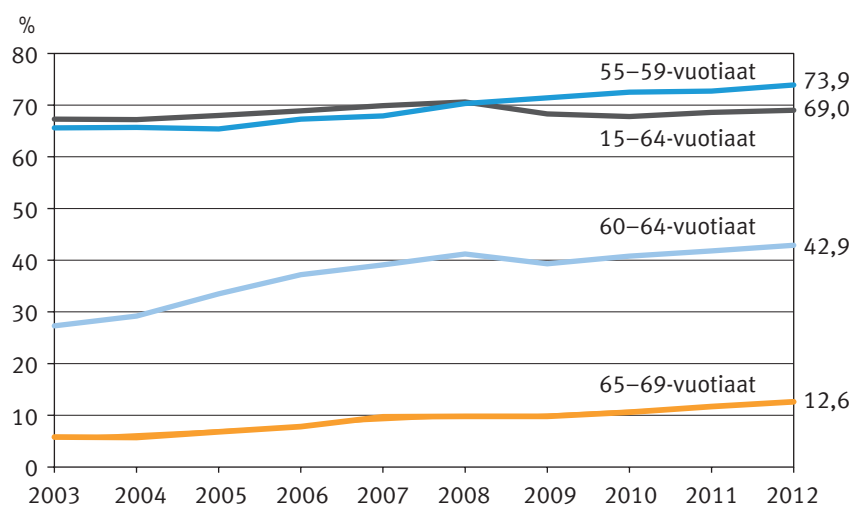
1.1.3 Työllisyysaste

Työllisyysaste on työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuosikeskiarvoihin. Tavallisesti työllisyysaste lasketaan 15–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä. Näin ollen 65–69-vuotiaat eivät vaikuta koko väestön työllisyysasteeseen.

Työllinen on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaisetta vastaan tai voittoa saadakseen, tai on ollut tilapäisesti poissa työstä. Tarkemmat määritelmät katso Tilastokeskuksen sivu: <http://stat.fi/til/tyti/index.html>.

Kuvio 1.1.3.

Työllisyysaste ikäryhmittäin vuosina 2003–2012.

2000-luvulla työllisyysaste on noussut finanssikriisiin 2008 saakka. Erityisen suotuisaa kehitys on ollut 55 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä.

55–59-vuotiaiden työllisyysaste on noussut korkeammalle kuin koko työikäisen väestön työllisyysaste. Ikäryhmän työllisyysaste on korkeammalla kuin kertaakaan 2000-luvulla.

Myös 60–64- ja 65–69-vuotiaiden työllisyys on parantunut merkittävästi. Näissäkin ikäryhmissä työllisyysaste on noussut finanssikriisin jälkeen 2000-luvun ennätystasolle.

55 vuotta täyttäneiden työllisyyden myönteisestä kehityksestä huolimatta koko väestön työllisyys on polkenut paikallaan. Koko 15–64-vuotiaan väestön työllisyysaste ei ole noussut vuoden 2008 tasolle.

1.1.4 Eläkkeelle siirtyneiden työuran pituus

Työuran pituudella tarkoitetaan tässä työssäoloajan pituutta kuukausina tai vuosina siten kuin se on työeläkerekistereistä saatavissa. Tällöin työurassa otetaan huomio vain työeläkevakuutettu työ tai yrittäjätoiminta. Tässä tarkastelussa henkilön katsotaan olleen työssä tietyn kuukauden, mikäli hän on rekisteritietojen mukaan ollut kyseisen kuukauden aikana työeläkevakuutettuna työsuhhteessa tai yrittäjänä.

Työuran katsotaan alkavan aikaisintaan 18 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, koska siitä alkaa nykyisin eläkkeen karttuminen. Koska tarkastelu päätetään eläkkeelle siirtymiseen, työura ei sisällä eläkkeen rinnalla tehtyä työtä, jos kysymyksessä ei ole osa-aikaeläke. Tiedot perustuvat ETK:n tilastorekistereihin.

Taulukko 1.1.4.

Vuonna 2012 eläkkeelle siirtyneiden työuran pituus, vuotta.

	Keskiarvo	Mediaani
Kaikki vuonna 2012 eläkkeelle siirtyneet		
Miehet	32,8	37,3
Naiset	31,1	35,3
Kaikki	31,9	36,3
Vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet		
Miehet	36,3	39,4
Naiset	34,1	37,7
Kaikki	35,2	38,6

Vuonna 2012 työeläkkeelle siirtyneiden työuran pituus ennen eläkkeelle siirtymistä oli keskimäärin 31,9 vuotta. Koska työuran pituuden jakauma on voimakkaasti vino, keskiarvoa paremmin työssäoloajan pituutta kuvaa mediaani. Sen mukaan vuonna 2012 työeläkkeelle siirtyneistä puolet oli työskennellyt vähintään 36,3 vuotta ennen eläkkeelle jäämistään.

Koska osa eläkkeelle siirtyneistä on jättänyt työelämän työkyvyttömyyden perusteella, mikä lyhentää työuraa, on luontevaa tarkastella erikseen vanhuuseläkkeelle siirtyneitä ja heidän työuraansa. Vuonna 2011 vanhuuseläkkeelle siirtyneiden työuran pituus oli keskimäärin 35,2 vuotta ja mediaani 38,6 vuotta. Toisin sanoen puolet vanhuuseläkkeelle siirtyneistä teki töitä lähes 39 vuotta ennen eläkeikää.

Miesten työhistoria on parisen vuotta pitempi kuin naisten. Ero on samaa luokkaa niin kaikilla kuin vanhuuseläkkeelle siirtyneilläkin. Lastenhoito lienee keskeinen syy miesten ja naisten väliseen eroon. Eläkkeellesiirtymisikä ei eroa selittä, sillä miehet ja naiset siirtyvät eläkkeelle keskimäärin samassa iässä. Vuonna 2012 eläkkeellesiirtymisiän keskiarvo oli 60,0 vuotta ja mediaani 63,1 vuotta.

1 Työuran pituus

1.2 Täydentävät indikaattorit

- 1.2.1 Eläkkeellesiirtymisiän odote, mediaani ja keskiarvo
- 1.2.2 60- ja 62-vuotiaiden eläkkeellesiirtymisiän odote
- 1.2.3 Työeläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista
- 1.2.4 Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus
- 1.2.5 Työvoimaan kuulumisajan odote Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin
- 1.2.6 55–67-vuotiaiden työllisyysasteet
- 1.2.7 20–29-vuotiaiden työllisyysaste
- 1.2.8 55–64-vuotiaiden työllisyysaste Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin

1.2.1 Eläkkeellesiirtymisiin odote, mediaani ja keskiarvo

Eläkkeellesiirtymisikää voidaan kuvata eläkkeellesiirtymisiin odotteella, mediaanilla ja keskiarvolla.

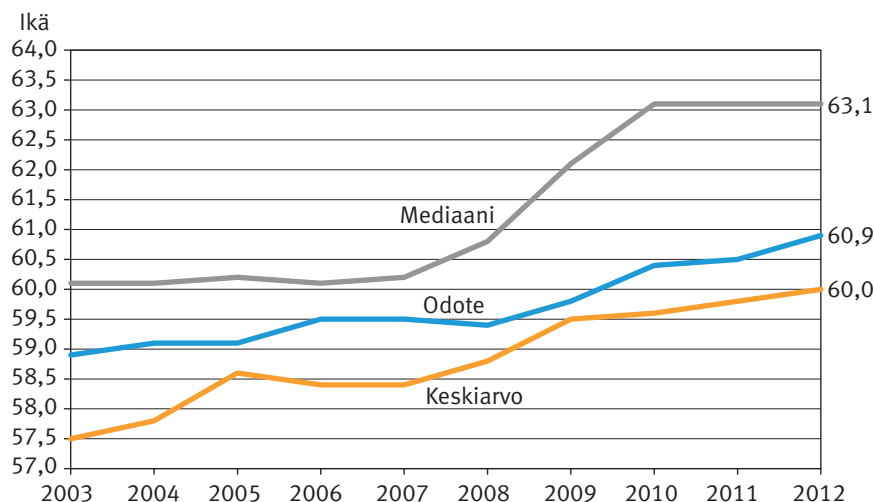
Eläkkeellesiirtymisiin *odote* kuvaa keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää, joka muodostuu tietynikäisille vakuutetuille, kun oletetaan, että ikäluokittainen eläkealkavuus ja kuolevuus säilyvät tarkasteluvuoden tasolla. Eläkkeellesiirtymisiin odote voidaan laskea minkä ikäiselle henkilölle tahansa. Perusindikaattoriksi on valittu 25-vuotiaan odote.

Eläkkeellesiirtymisiin *mediaani* on ikä, jota nuorempia on puolet ja vanhempia on puolet eläkkeelle siirtyneistä.

Eläkkeellesiirtymisiin *keskiarvo* on eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä eläkkeen alkaessa. Osa-aika-eläkkeelle siirtyneitä ei lueta eläkkeelle siirtyneiksi.

Kuvio 1.2.1.

Eläkkeellesiirtymisiin odote, mediaani ja keskiarvo työeläkejärjestelmässä vuosina 2003–2012.

Eläkkeellesiirtymisikä on noussut 2000-luvulla kaikilla esitetyillä mittareilla. Erityisen voimakasta nousu on ollut eläkeuudistuksen jälkeen.

Keskiarvo ja mediaani kuvaavat eläkkeellesiirtymisikää tietyssä vuonna. Niiden avulla ei pidä tehdä tulkintoja ajassa tapahtuvista muutoksista. Eläkkeellesiirtymisikään on 2000-luvulla vaikuttanut voimakkaasti väestön ikärakenne. Suuret ikäluokat ovat vanhuuseläkeiässä ja vaikuttavat näin suurella lukumäärällään eläkkeellesiirtymisikää korottavasti. Eläkkeelle jäätyään suurten ikäluokkien vaikutus näihin mittareihin hiipuu, mikä taas vaikuttaa keskiarvon ja mediaanin tasoon alentavasti. Sen sijaan odotteeseen vaikuttavat vain eläkkeelle siirtymisessä tapahtuvat käyttäytymismuutokset.

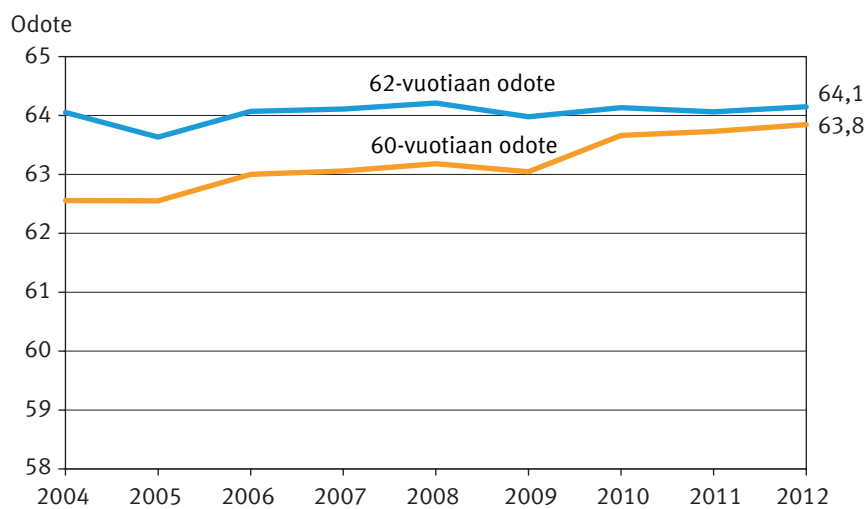
1.2.2 60- ja 62-vuotiaiden eläkkeellesiirtymisiän odote

Eläkkeellesiirtymisiän odote kuvaa keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää, joka muodostuu tietynikäisille vakuutetuille, kun oletetaan, että ikäluokittainen eläkealkavuus ja kuolevuus säilyvät tarkasteluvuoden tasolla. Osa-aikaeläkkeelle siirtyneitä ei oteta mukaan odotetta laskettaessa.

Eläkkeellesiirtymisiän odote voidaan laskea minkä ikäiselle henkilölle tahansa. Perusindikaattoriksi on valittu 25-vuotiaan odote.

Kuvio 1.2.2.

60- ja 62-vuotiaan eläkkeellesiirtymisiän odote vuosina 2004–2012, kaikki työeläkkeelle siirtyneet.

Kuvio kertoo kahden eläkkeellesiirtymisiän kynnyksellä olevan ikäryhmän odotteen kehityksen. 60-vuotiaiden odotteen kehitys on noussut yli vuodella yhdeksän vuoden aikana. Vuoden 2010 ison nousun taustalla on työttömyyseläkkeen lakkauttaminen.

62-vuotiaiden eläkkeellesiirtymisiän odote on pysynyt melko vakaana koko ajanjakson. Se aleni vuonna 2005, kun joustavan vanhuuseläkeiän alarajaksi tuli 63 ikävuotta. Sen jälkeen se on noussut takaisin noin 64 vuoden tuntumaan.

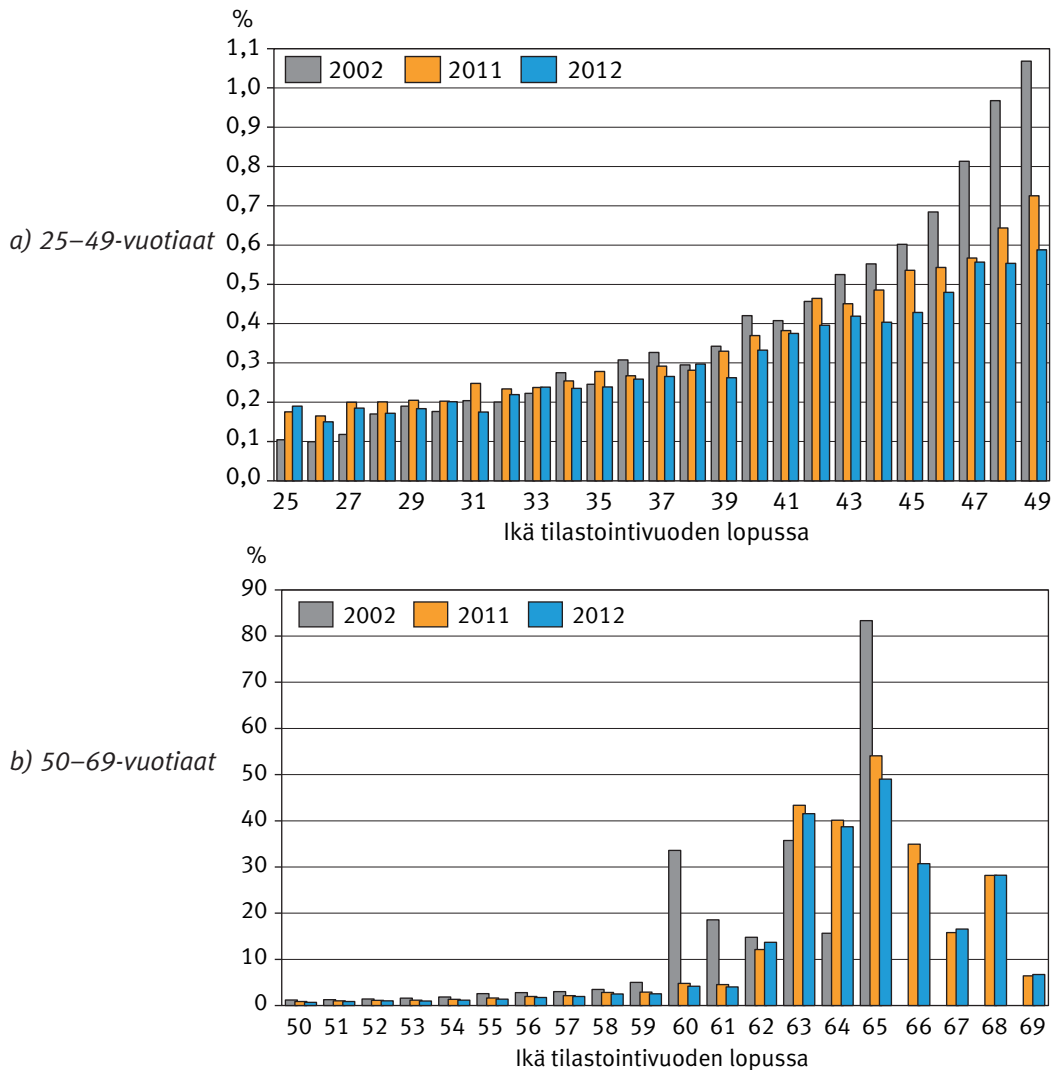
Lisätietoa: [Eläkkeellesiirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2013.](#)

1.2.3 Työeläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista

Työeläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista kuvaa työeläkkeelle siirtyneiden prosenttiosuutta vastaavan ikäisistä ei-eläkkeellä olevista työeläkevakuutetuista. Suhdeluku voidaan tulkita riskiksi jäädä eläkkeelle tietyssä iässä. Näiden eläkkeelle siirtymisen riskien avulla lasketaan myös eläkkeellesiirtymisiän odote.

Kuvio 1.2.3.

Työeläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista vuosina 2002, 2011 ja 2012.

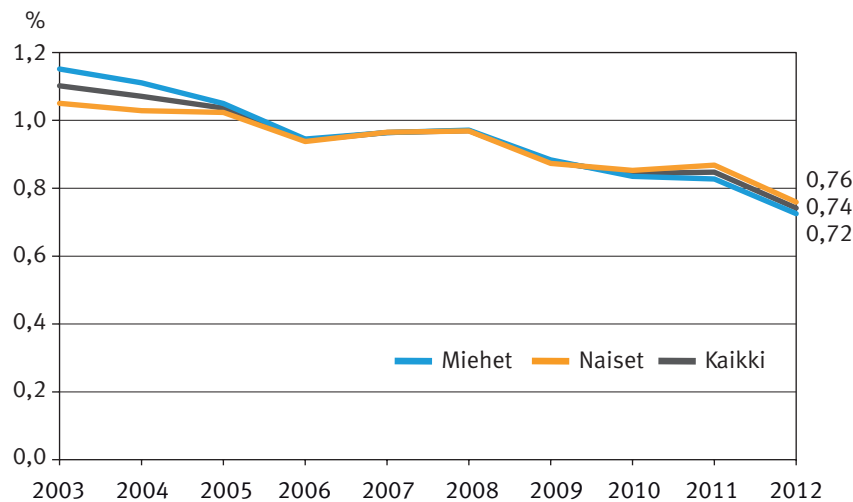
Vuoden 2002 jälkeen työeläkkeelle siirtyneiden osuus on laskenut alle 63-vuotiaiden ikäluokissa selvästi. Poikkeuksena ovat alle 35-vuotiaat, joiden kohdalla alenemista ei ole havaittavissa. Vuoden 2005 jälkeen työeläkeoikeuden piiriin on tullut uusi joukko vähäisen työhistorian omaavia, erityisesti nuoria. Ennen he jäivät kokonaan työeläkejärjestelmän ulkopuolelle ja tosiasiaassa heidän eläketurvansa perustuu edelleen kansaneläketurvaan, jonka lisäksi he nyt saavat pienen työeläkkeen. Vanhemman työvoiman kohdalla varhaiseläkevaihtoehtojen supistuminen, ennen kaikkea työttömyyseläkkeen poistuminen, näkyy erityisesti 60- ja 61-vuotiaiden ikäluokissa, joissa eläkkeelle siirtyminen oli aiemmin huomattavasti nykyistä yleisempää.

1.2.4 Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus

Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus kuvaa vuoden aikana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuutta prosentteina ei-eläkkeellä olevasta työeläkevakuutetusta väestöstä. Luvut on ikävakioitu käyttäen vakioväestönä viimeisen vuoden työeläkevakuutettuja. Vakioinnilla poistetaan väestön ikärakenne-erojen vaikutus alkavuuteen.

Kuvio 1.2.4

Työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus työeläkejärjestelmässä 25–62-vuotiailla vuosina 2003–2012 sukupuolen mukaan, %.

Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus on pienentynyt koko ajanjaksolla 0,4 prosenttiyksikköä, miehillä enemmän kuin naisilla. Vuodesta 2010 alkaen naisten alkavuus on ollut hieman suurempaa kuin miesten.

Alkavuus on pysynyt lähes samansuuruisena alle 45-vuotiailla, joten alentuminen on tapahtunut sitä vanhemmissa ikäryhmissä. Vuonna 2012 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä oli alle 45-vuotiaita 20 prosenttia. Yli puolet siirtyneistä oli 55–62-vuotiaita.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirrytään eniten tuki- ja liikuntaelinten sairauksien ja mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella. Vuonna 2012 siirtyi työeläkevakuutetuista työkyvyttömyyseläkkeelle kaikkiaan 20 500 henkilöä. Tuki- ja liikuntaelinten sairauksien perusteella siirtyneiden osuus oli 35 prosenttia ja mielenterveyssyistä siirtyneiden osuus 28 prosenttia.

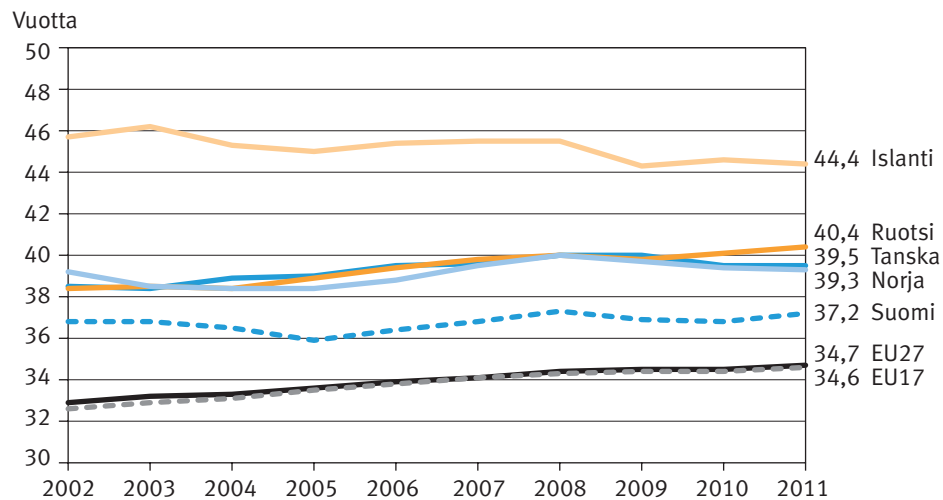
1.2.5 Työvoimaan kuulumisajan odote Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin

Työvoimaan kuulumisajan odote kuvaa niiden vuosien keskimäärää, joina 15-vuotiaan henkilön voidaan odottaa lukeutuvan työvoimaan jäljellä olevana elinaikanaan. Luvut on saatu Eurostatin sivulta

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction.

Kuvio 1.2.5.

15-vuotiaan työvoimaan kuulumisajan odote Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin vuosina 2002–2011.

Työvoimaan kuulumisajan odote on kasvanut koko Euroopan Unionin alueella. Pohjoismaissa odote on Islantia lukuun ottamatta kasvanut tai pysynyt ennallaan.

Suomessa työvoimaan kuulumisaika on lyhyempi kuin muissa Pohjoismaissa. Ero Ruotsiin oli 3,2 vuotta vuonna 2011.

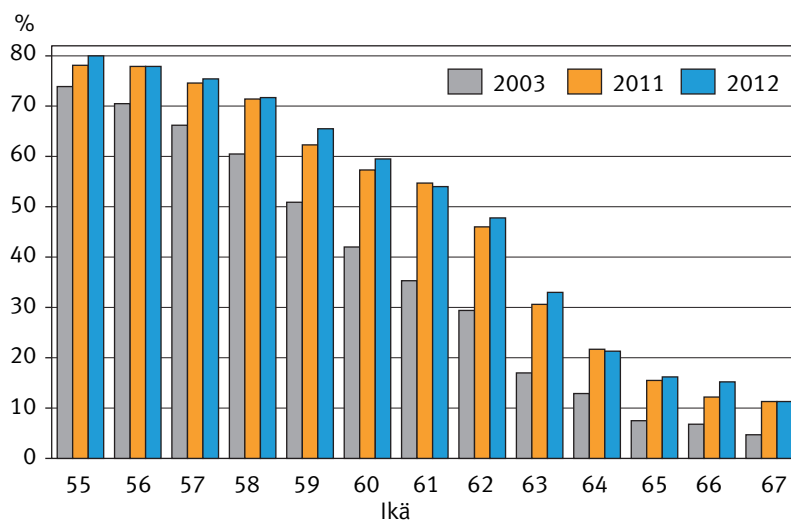
1.2.6 55–67-vuotiaiden työllisyysasteet

Työllisyysaste on työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuosikeskiarvoihin.

Työllinen on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaisetta vastaan tai voittoa saadakseen, tai on ollut tilapäisesti poissa työstä. Tarkemmat määritelmät katso Tilastokeskuksen sivu: <http://stat.fi/til/tyti/index.html>.

Kuvio 1.2.6.

55–67-vuotiaiden työllisyysaste vuosina 2003, 2011 ja 2012.

Viime vuosina työllisyysaste on noussut vanhemman työvoiman keskuudessa. Kymmenessä vuodessa työllisyysaste on noussut selvästi kaikissa 55 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä. Vaikka 65–67-vuotiaiden työllisyysaste on edelleen melko matalalla tasolla, on se yli kaksinkertaistunut vuodesta 2003.

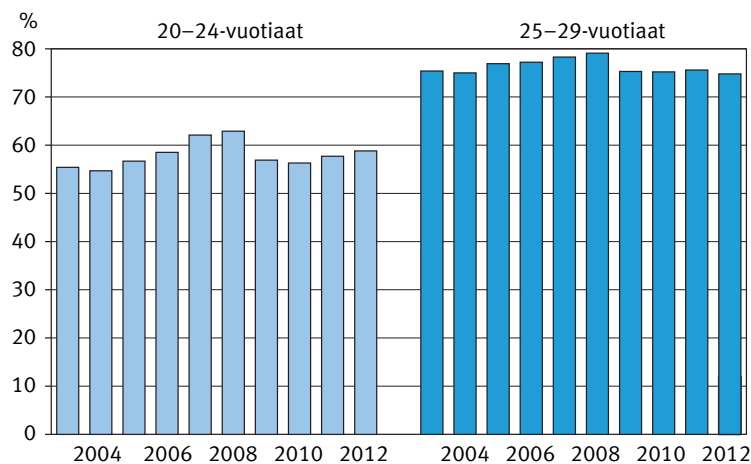
1.2.7 20–29-vuotiaiden työllisyysaste

Työllisyysaste on työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Tarkastelu perustuu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuosikeskiarvoihin.

Työllinen on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaisetta vastaan tai voittoa saadakseen, tai on ollut tilapäisesti poissa työstä. Tarkemmat määritelmät katso Tilastokeskuksen sivu: <http://stat.fi/til/tyti/index.html>.

Kuvio 1.2.7.

20–29-vuotiaiden työllisyysaste vuosina 2003–2012.

2000-luvun alkuvuosina nuorten työllisyysaste laski. Vuodesta 2004 lähtien nuorten työllisyysaste nousi tasaisesti. Vuoden 2008 finanssikriisi heijastui erityisesti vuoden 2009 työllisyyteen nuorilla. Nuorten työllisyysaste ei ole vielä noussut takaisin finanssikriisiä edeltävälle tasolle.

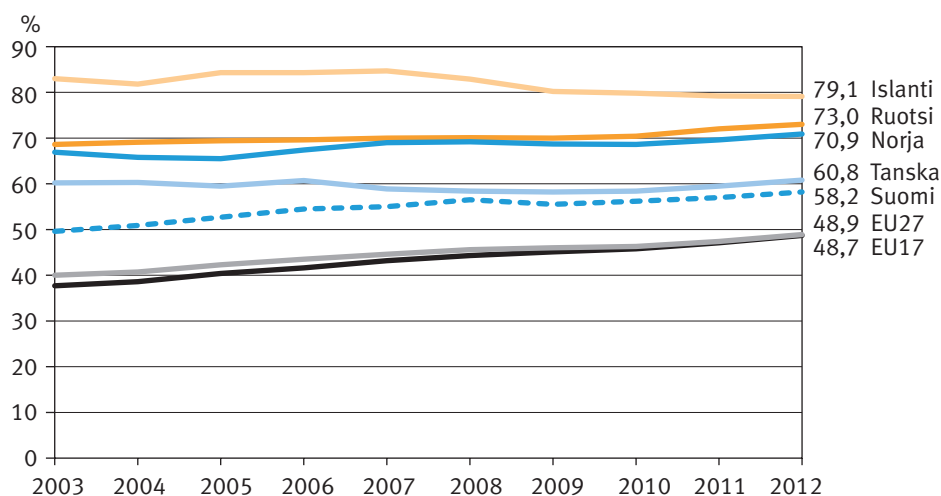
1.2.8 55–64-vuotiaiden työllisyysaste Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin

Työllisyysaste on työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Tarkastelu perustuu Eurostatin eri maiden työvoimatutkimuksista keräämään tietoon. Tilaston määrittelyt ovat samat kuin Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa. Katso tarkemmin Eurostatin sivu: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/introduction.

Työllinen on henkilö, joka on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaiseta vastaan tai voittoa saadakseen, tai on ollut tilapäisesti poissa työstä.

Kuvio 1.2.8.

55–64-vuotiaiden työllisyysaste Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin vuosina 2003–2012.

EU-maissa 55–64-vuotiaiden työllisyys on noussut 2000-luvulla. Näin on tapahtunut myös Pohjoismaissa Islantia lukuun ottamatta, missä työllisyysaste on kuitenkin ollut Pohjoismaiden korkein, noin 80 prosenttia, koko tarkasteluajanjakson. Pohjoismaista nopeinta nousu on ollut Suomessa. Muita Pohjoismaita nopeampaa nousu oli erityisesti ennen finanssikriisiä, mistä alkaen Suomen ja Tanskan 55–64-vuotiaiden työllisyysasteet ovat olleet melkein samalla tasolla. Edellä ovat Ruotsi ja Norja, joissa työllisyysaste on kymmenisen prosenttiyksikköä korkeampi kuin meillä.

Suomessa 55–64-vuotiaan työvoiman työllisyysaste on siis ollut selvästi muita Pohjoismaita matalampi. Samalla se on kuitenkin ollut selvästi EU:n keskitason yläpuolella. Aina-kin osan Pohjoismaiden eroista selittää osa-aikatyö. Ruotsissa ja Norjassa tehdään selvästi enemmän osa-aikatyötä kuin Suomessa.

2 Eläkkeiden taso

2.1 Ydinindikaattorit

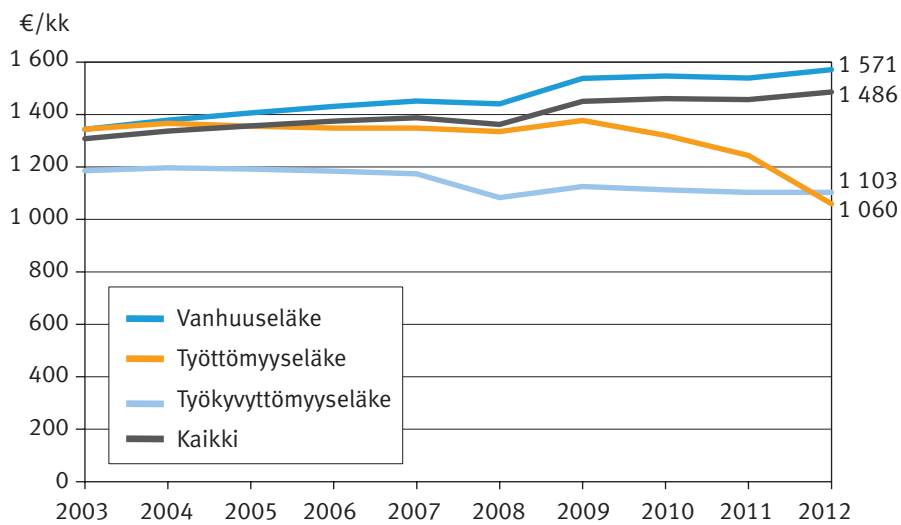
- 2.1.1 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke
- 2.1.2 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke suhteessa keskiansioon
- 2.1.3 Keskieläke suhteessa keskiansioon vuosina 2012–2080
- 2.1.4 Eläkkeen korvausaste
- 2.1.5 Esimerkkilaskelma eläkkeiden korvausasteiden kehityksestä

2.1.1 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke kuvaa Suomessa asuvien työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä saavien keskimääräistä kokonaiseläkettä. Eläke sisältää henkilön oman työ- ja kansaneläkkeen sekä leskeneläkkeen. Kokonaiseläke sisältää myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus-, sotilas-tapaturma- ja sotilasvammalain mukaiset eläkkeet sekä Kelan maksamat rintamalisät, lapsi-korotukset ja takuueläkkeet.

Kuvio 2.1.1.

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke vuosina 2003–2012 eläkelajin mukaan vuoden 2012 rahassa.

Vuodesta 2008 alkaen kansaneläke ei enää sisällä eläkkeensaajan asumis- ja hoitotuen osuutta.

Vanhuuseläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke on kasvanut ajanjaksolla reaalisesti 17 prosenttia.

Työkyvyttömyyseläkkeensaajien kokonaiseläke pysyi lähes samana vuoteen 2007 asti. Tällöin päättyivät viimeiset yksilölliset varhaiseläkkeet, jotka olivat tasoltaan parempia kuin varsinaiset työkyvyttömyyseläkkeet. Työkyvyttömyyseläkkeiden tason aleneminen selittyi osittain myös osatyökyvyttömyyseläkkeiden määrän kasvulla.

Työttömyyseläkkeensaajien keskimääräisen kokonaiseläkkeen tason laskuun on vaikuttanut eläkkeensaajien rakenteen muuttuminen. Vuonna 2010 uusia ikäluokkia ei enää tullut eläkeoikeuden piiriin. Erityisesti vain työeläkejärjestelmästä työttömyyseläkettä saavien määrät laskivat, millä oli pienentävä vaikutus keskimääräiseen työttömyyseläkkeeseen.

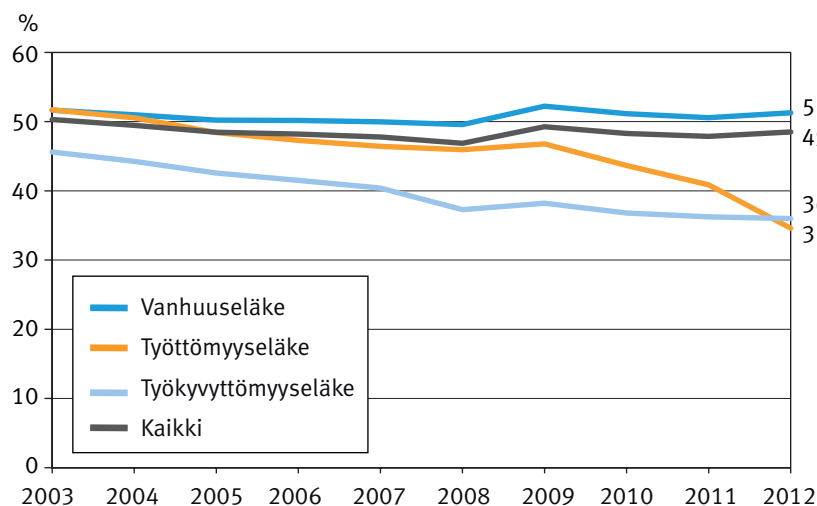
2.1.2 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke suhteessa keskiansioon

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke on Suomessa asuvien työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä saavien keskimääräinen kokonaiseläke. Eläke sisältää henkilön oman työ- ja kansaneläkkeen sekä leskeneläkkeen. Kokonaiseläke sisältää myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus-, sotilastapaturma- ja sotilasvammalain mukaiset eläkkeet sekä Kelan maksamat rintamalisät, lapsikorotukset ja takuueläkkeet.

Keskiansio perustuu Tilastokeskuksen tulonjakotilaston tietoon ammatissa toimivien keskimääräisistä palkka- ja yrittäjätuloista. Tarkemmat määrittelyt katso Tilastokeskuksen sivu: <http://www.stat.fi/til/tjt/kas.html>.

Kuvio 2.1.2.

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke vuosina 2003–2012 prosentteina kyseisen vuoden keskiansiosta eläkelajin mukaan.

Vuodesta 2008 alkaen kansaneläke ei enää sisällä eläkkeensaajan asumis- ja hoitotuen osuutta.

Eläkkeensaajien ja työssäkäyvien tulosuhte on pysynyt koko tarkasteluajanjakson 50 prosentin vaiheilla. Vähäistä laskua oli 2000-luvun puolivälin jälkeen, mutta loppuvuosina taso nousi tarkastelujakson alun tasolle. Tulosuhteen pysyminen lähes samana johtuu vanhuuseläkkeiden kehityksestä. Keskimääräinen vanhuuseläke suhteessa työssäkäyvien keskiansioihin on pysynyt 50 prosentin tuntumassa, loppuvuosina jopa ylittänyt sen.

Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeensaajien asema suhteessa työssäkäyviin on heikentynyt tarkastelujaksolla. Työkyvyttömyyseläkkeensaajilla tulosuhte työssäkäyviin pieneni 46 prosentista 36 prosenttiin ja työttömyyseläkkeensaajilla 52 prosentista 35 prosenttiin.

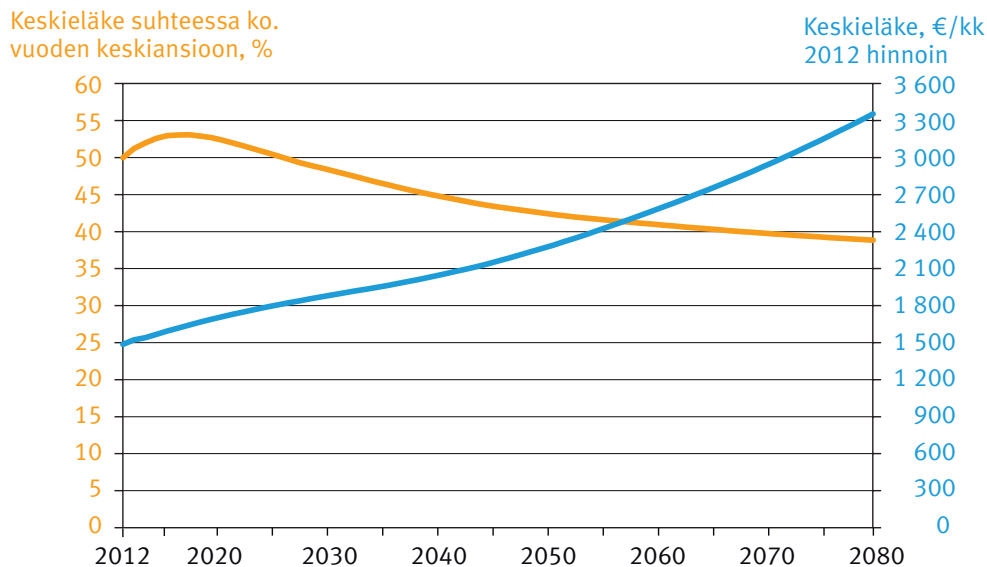
2.1.3 Keskimääräinen kokonaiseläke suhteessa keskiansioon vuosina 2012–2080

Arvio omaeläkkeensaajien keskimääräisen kokonaiseläkkeen kehityksestä vuodesta 2012 vuoteen 2080 perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmaan vuodelta 2013 ([Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013, Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2013](#)).

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke on Suomessa asuvien työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä saavien keskimääräinen kokonaiseläke. Eläke sisältää henkilön oman työ- ja kansaneläkkeen sekä leskeneläkkeen. Kokonaiseläke sisältää myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus-, sotilas-tapaturma- ja sotilasvammalain mukaiset eläkkeet sekä Kelan maksamat rintamalisät, lapsikorotukset ja takuueläkkeet.

Kuvio 2.1.3.

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke vuoden 2012 rahassa ja prosentteina kunkin vuoden keskiansiosta vuosina 2012–2080.

Laskentajakson aikana keskimääräisen eläkkeen ostovoima kasvaa yli kaksinkertaiseksi eli vuoden 2012 hintatasossa eläke nousee runsaasta 1 490 eurosta noin 3 400 euroon kuukaudessa. Eläkkeiden ostovoiman kasvu on pääosin seurausta yleisen ansiotason noususta.

Keskimääräinen eläke oli puolet vakuutettujen keskiansiosta vuonna 2012. Työeläkkeiden suhde ansiotasoon kasvaa vielä keskiansioiden hitaan kasvun ja työeläkejärjestelmän voimaantulon vuoksi. 2020-luvulta lähtien eläkkeiden tason kasvu jää kuitenkin jälkeen ansiotason kasvusta. Pääosin tämä johtuu elinaikakertoimesta. Lisäksi julkisen sektorin yksityistä korkeampien karttumien poistaminen 1990-luvulla ja työntekijän eläkemaksun nousu alentavat eläkkeiden suhdetta ansiotasoon. Kelan eläkkeet seuraavat laskelmassa puoliksi hintatasoa ja puoliksi ansiotasoa. Tämän vuoksi Kelan eläkkeet kasvavat ansiotasoa hitaammin.

2.1.4 Eläkkeen korvausaste

Eläkkeen korvausaste kuvaa työstä työeläkkeelle siirtyneen henkilön työeläkkeen prosenttiosuutta eläkettä edeltävästä ansiotasosta. Työeläkkeeseen on laskettu mukaan kaikki työeläkkeenä maksetut omaeläkkeet. Ansiotaso on määritelty kaksi ja kolme vuotta ennen eläkkeen alkamisvuotta saatujen ansioiden perusteella.

Tarkastelussa ovat mukana vuonna 2012 työeläkkeelle siirtyneet henkilöt, jotka ovat työskennelleet vuodet 2009 ja 2010 eläkettä kartuttavassa työssä. Tarkastelusta on siten rajattu pois ne eläkkeelle siirtyneet, joilla ei ole ollut ansioita tarkasteltujen kahden kalenterivuoden aikana. Lisäksi tuona aikana osa-aikaeläkettä saaneet on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Rajaukset karsivat eläkkeelle siirtyneistä pois noin puolet. Tarkastelun ulkopuolelle rajatuista moni jäi eläkkeelle työkyvyttömyyden tai työttömyyden jälkeen.

Ansiot on indeksoitu tilastovuodelle elinkustannusindeksillä.

Taulukko 2.1.4.

Vuonna 2012 työstä työeläkkeelle siirtyneiden eläkkeiden korvausasteet.

	Korvausaste					
	Keskiarvo	Alin desiili eli 10 %	Alakvartiili eli 25 %	Mediaani eli 50 %	Yläkvartiili eli 75 %	Ylin desiili eli 90 %
Kaikki siirtyneet						
Kaikki	66	33	49	59	68	83
Miehet	72	40	52	61	71	90
Naiset	61	29	45	57	66	76
Palkansaajat						
Kaikki	63	31	48	58	66	76
Miehet	67	37	52	60	68	80
Naiset	60	29	45	57	65	73

Tarkastelussa mukana olleiden vuonna 2012 työeläkkeelle siirtyneiden eläkkeen korvausaste oli palkansaajilla ja yrittäjillä keskimäärin 66 prosenttia. Korvausasteen vaihtelu on suurta. Korvausasteen mediaani oli 59 prosenttia. Joka toisella korvausaste oli välillä 49–68 prosenttia. Miehillä korvausaste oli korkeampi kuin naisilla.

Palkansaajien korvausaste oli keskimäärin 63 prosenttia eli hieman matalampi kuin yrittäjien. Myös hajonta oli pienempi kuin yrittäjillä. Vuonna 2012 palkansaajien korvausaste oli keskimäärin 63 prosenttia, mediaani 58 prosenttia.

2.1.5 Esimerkkilaskelma eläkkeiden korvausasteiden kehityksestä

Eläkkeen korvausasteella tarkoitetaan tässä alkavan eläkkeen määrää suhteessa viimeiseen ansaittuun palkkaan. Esimerkkilaskelmien avulla voidaan nähdä, miten eläkejärjestelmän laskentasäännöt vaikuttavat alkavan eläkkeen tasoon.

Korvausaste on laskettu olettaen työuran alkaneen 25-vuotiaana ja jatkuneen keskeytyksettä eläkkeelle siirtymiseen saakka. Ansioiden oletetaan laskelmassa kehittyvän kumpumaisen ansioprofiilin mukaisesti, jossa ansio on työuran alkaessa 75 prosenttia ja lopussa 105 prosenttia keskiansiosta. Samaa ansioprofilia käytetään EU:ssa korvausasteindikaattoria laskettaessa.

Laskelmassa käytetyt ennusteet pohjautuvat Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmaan vuodelta 2013. Elinäikakerroin pohjautuu Tilastokeskuksen väestöennusteeseen vuodelta 2012.

Alla kuvataan kolmen eri kohortin, vuosina 1950, 1962 ja 1987 syntyneiden henkilöiden korvausastetta esimerkkilaskelmien avulla. Laskelmassa esitetään korvausaste samalle kohortille eläkkeelle siirtymisiän mukaan. Työuran oletetaan olevan yhtä pitkä eri kohorteilla.

Taulukko 2.1.5.

Eläkkeiden korvausasteet vuosina 1950, 1962 ja 1987 syntyneille henkilöille.

Eläkkeellesiirtymisikä	Korvausaste		
	1950 syntyneet 2013 ->	1962 syntyneet 2025 ->	1987 syntyneet 2050 ->
63	52,9	47,9	41,1
64	57,2	51,5	44,3
65	61,1	55,0	47,5
66	64,8	58,6	50,6
67	68,7	62,1	53,8
68	72,4	65,7	56,9

Esimerkkilaskelmien mukaan eläkkeiden korvausasteet alenevat vanhimmasta kohortista nuorempiin siirryttäessä. Väestöennusteen mukaan elinajanodote pidentyy, jolloin elinäkakerroin alentaa eläkkeiden tasoa ja korvausastetta. Pidempään työssäjatkaminen parantaa kussakin kohortissa korvausasteita.

2 Eläkkeiden taso

2.2 Täydentävät indikaattorit

- 2.2.1 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke ja osuus eläketulosta desiileittäin
- 2.2.2 Eläkkeen korvausasteen jakauma
- 2.2.3 Eläkeläiskotitalouksien toimeentulo
- 2.2.4 Eläkeläisten pienituloisuus

2.2.1 Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke ja osuus eläketulosta desiileittäin

Omaeläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke *desiileittäin* kuvaa eläkkeensaajien kokonaiseläkettä eri desiileissä.

Eläkkeensaajadesiilien osuus eläketulosta kuvaa eläkkeensaajien eläketulo-osuutta eri desiileissä.

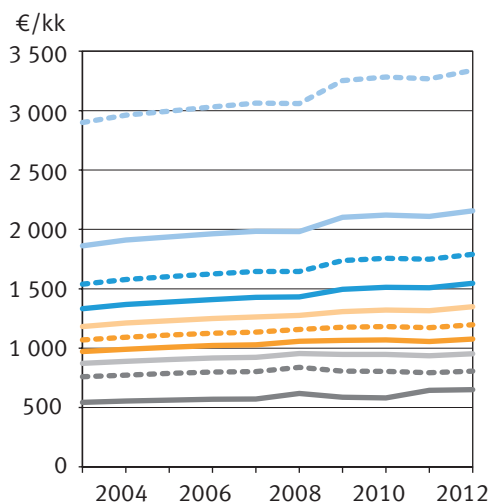
Desiilit on saatu järjestämällä eläkkeensaajat kokonaiseläkkeen mukaan nousevaan järjestykseen ja jakamalla eläkkeensaajat kymmeneen yhtä suureen ryhmään.

Omaeläkkeensaajia ovat Suomessa asuvat työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- tai maatalouden erityiseläkettä saavat.

Kokonaiseläke sisältää henkilön oman työ- ja kansaneläkkeen sekä leskeneläkkeen. Kokonaiseläke sisältää myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus-, sotilastapaturma- ja sotilasvammalain mukaiset eläkkeet sekä Kelan maksamat rintamalisät, lapsikorotukset ja takuueläkkeet.

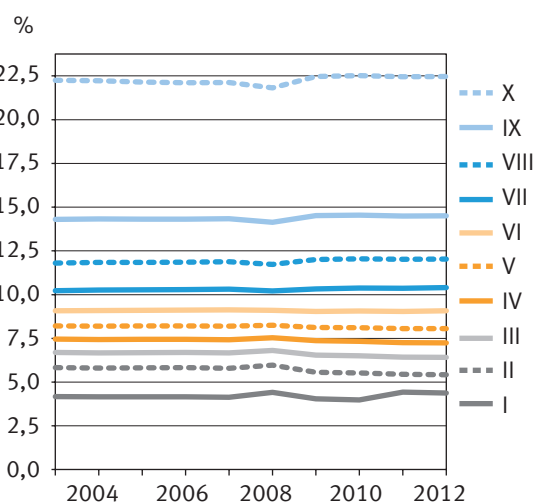
Kuvio 2.2.1a.

Omaeläkkeensaajadesiilien keskimääräinen kokonaiseläke vuosina 2003–2012 vuoden 2012 rahassa.

Kuvio 2.2.1b.

Omaeläkkeensaajadesiilien osuus eläketulosta vuosina 2003–2012, %.

Eläkkeen taso on kaikissa eläketuloluokissa tarkastelujakson aikana noussut. Eläketaso on kuitenkin noussut enemmän ylemmissä kuin alemmissa desiileissä, joten eläke-erot ovat euromääräisesti kasvaneet. Ylimmässä desiilissä keskieläke on noussut noin 500 eurolla ja alimmassa noin 115 eurolla.

Alimman desiilin saama tulo-osuus on alle viisi prosenttia, kun se ylimmässä desiilissä on yli 20 prosenttia. Kolme alinta desiiliä, eli 30 prosenttia eläkkeensaajista saa noin 15 prosenttia eläketuloista, kun kolmen ylimmän desiilin osuus on puolet.

Eläketulon jakautuminen on pysynyt tarkastelujaksolla hyvin vakaana.

2.2.2 Eläkkeen korvausasteen jakauma

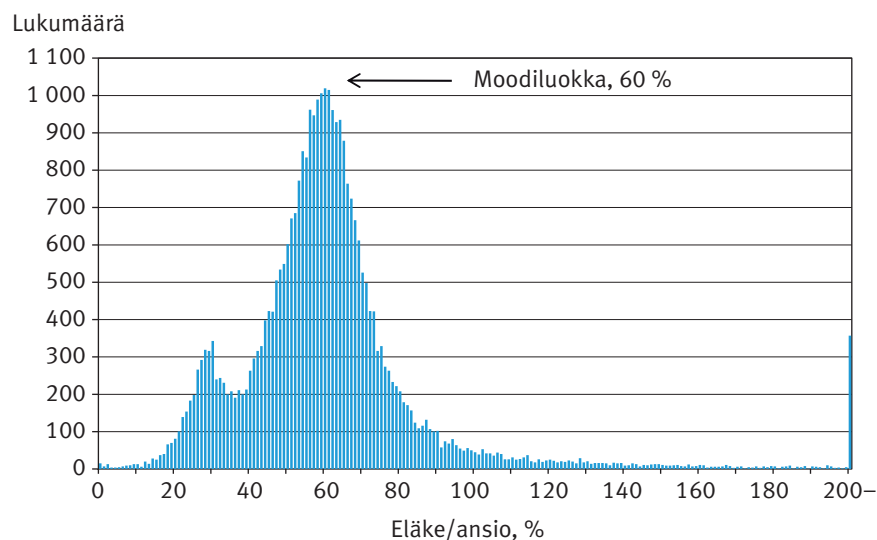
Eläkkeen korvausaste kuvaa työeläkkeelle siirtyneen henkilön työeläkkeen prosenttiosuutta eläkettä edeltävästä ansiotasosta. Työeläkkeeseen on laskettu mukaan kaikki työeläkkeenä maksetut omaeläkkeet. Ansiotaso on määritelty kaksi ja kolme vuotta ennen eläkkeen alkamisvuotta saatujen ansioiden perusteella.

Tarkastelussa ovat mukana vuonna 2012 työeläkkeelle siirtyneet henkilöt, jotka ovat työskennelleet vuodet 2009 ja 2010 eläkettä kartuttavassa työssä. Tarkastelujoukosta on siten rajattu pois ne eläkkeelle siirtyneet, joilla ei ole ollut ansioita tarkasteltujen kahden kalenterivuoden aikana. Lisäksi tuona aikana osa-aikaeläkettä saaneet on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Rajaukset karsivat eläkkeelle siirtyneistä pois noin puolet. Tarkastelun ulkopuolelle rajatuista moni jäi eläkkeelle työkyvyttömyyden tai työttömyyden jälkeen. Määrittely on sama kuin kohdassa 2.1.4

Ansiot on indeksoitu tilastovuodelle elinkustannusindeksillä.

Kuvio 2.2.2.

Työeläkkeelle vuonna 2012 siirtyneiden eläkkeen suhde edeltävään ansioon.

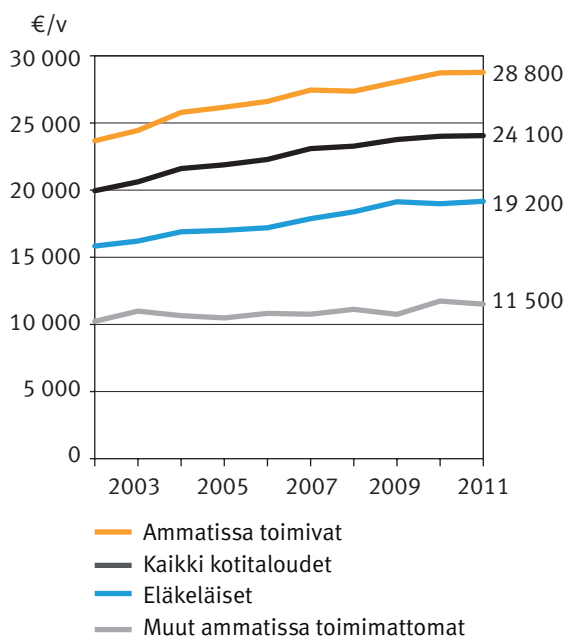
Eläkkeelle siirtyneiden eläkkeen suhde edeltäviin ansioihin vaihtelee runsaasti. Joissakin tilanteissa korvausaste voi nousta prosentuaalisesti hyvinkin korkeaksi. Tällöin ei yleensä ole kysymys suurista eläkkeistä vaan työuran loppuvuosien vähäisistä ja satunnaisista ansioista. Työeläkkeen korvausasteen jakauma on selvästi kaksihuippuinen. Pienempi huippukohdata on 30 prosentin tienoilla ja korkeampi huippu on 60 prosentin tienoilla. 30 prosentin kohdalla oleva keskittymä selittyy osatyökyvyttömyyseläkkeillä. Osatyökyvyttömyyseläke on puolet täyden eläkkeen määrästä.

2.2.3 Eläkeläiskotitalouksien toimeentulo

Kotitalous koostuu henkilöistä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä. Kotitalouden eniten ansaitsevan jäsenen sosioekonomisen aseman perusteella kotitaloudet on luokiteltu ammatissa toimiviin, eläkeläisiin ja muihin. Toimeentulolla tarkoitetaan kotitalouden kulutusyksikköä kohden laskettua käytettävissä olevaa tuloa eli ns. ekvivalenttituloa. Tilastovuodesta 2011 lähtien Tilastokeskus on laskenut ekvivalenttitulon Eurostatin käytäntöä noudattaen rahatu- lon perusteella. Aiemmat vuodet on päivitetty tämän käsitteen mukaiseksi. Aiemman mää- ritelmän mukaan ekvivalenttituloon luettiin myös laskennalliset tuloerät kuten asuntotulo. Eläkeläisillä velattomassa omistusasunnossa asuminen on keskimääräistä yleisempää, mikä heikentää eläkeläisten asemaa uudessa laskentatavassa. Tarkemmat määritelmät katso Tilas- tokeskuksen sivu: <http://tilastokeskus.fi/til/tjt/index.html>.

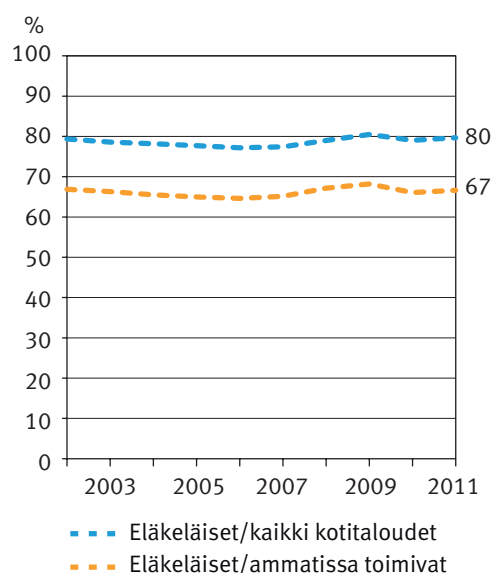
Kuvio 2.2.3a.

Kotitalouksien toimeentulo vuosina 2002–2011, keskiarvo vuoden 2011 rahassa.

Kuvio 2.2.3b.

Eläkeläiskotitalouksien toimeentulo suhteessa palkansaajiin ja kaikkiin kotitalouksiin vuosina 2002–2011.

Vuonna 2011 eläkeläiskotitalouksissa asuvien toimeentulo oli keskimäärin 19 200 euroa vuodessa eli noin 1 600 euroa kuukautta kohden. Parhaiten tulivat toimeen ammatissa toimivien kotitaloudet, joissa reaalitytulo oli 28 800 euroa. Heikoimmassa asemassa, keskimäärin 11 500 euron tuloilla, olivat muissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, käytännössä opiskelijat ja pitkäaikaistyöttömät.

Vuoteen 2002 verrattuna eläkeläiskotitalouksien toimeentulo on reaalisesti parantunut noin neljänneksellä. Suhteessa ammatissa toimiviin toimeentulo on 2000- luvulla vaihdellut 65–68 prosentin välillä. Suhdelukuun heijastuu suhdanteiden vaikutus. Nousukautena eläkeläiskotitalouksien asema ammatissa toimiviin nähden yleensä heikkenee ja taantuman aikana parantuu. Koko väestöön verrattuna eläkeläiskotitalouksien toimeentulo on vaihdellut 77–80 prosentin välillä. Vuonna 2011 suhde oli 80 prosenttia.

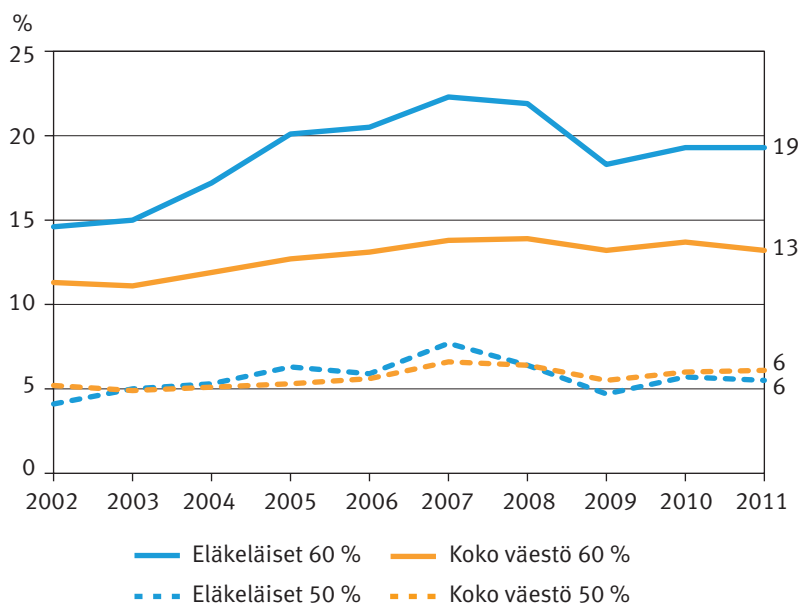
2.2.4 Eläkeläisten pienituloisuus

Köyhyysriski (pienituloisuusaste) kuvaa ns. pienituloisuusrajan alapuolelle jäävän väestön osuutta koko väestöstä. Pienituloisuusraja perustuu kotitalouksien kulutusyksikköä kohden laskettuun käytettävissä olevan rahatulon mediaaniin. EU-maissa noudatetaan yhtenäistä määrittelyä, jonka mukaan pienituloisiksi katsotaan ne, joiden tulot jäävät pienemmiksi kuin 60 prosenttia mediaanista, mutta myös 50 prosentin rajaa käytetään.

Tilastovuodesta 2011 lähtien Tilastokeskus on laskenut ekvivalenttitulon Eurostatin käytäntöä noudattaen rahatulon perusteella. Aiemmat vuodet on päivitetty tämän käsitteen mukaiseksi. Vanhan määritelmän mukaan ekvivalenttituloon luettiin myös laskennalliset tuloerät kuten asuntotulo. Eläkeläisillä velattomassa omistusasunnossa asuminen on keskimääräistä yleisempää ja siksi asuntotulon puuttuminen toimeentulosta nostaa erityisesti eläkeläisten köyhyysriskiä. Tarkemmat määritelmät katso Tilastokeskuksen sivu: <http://tilastokeskus.fi/til/tjt/index.html>.

Kuvio 2.2.4.

Eläkeläisten ja koko väestön köyhyysaste 60 ja 50 prosentin pienituloisuusrajalla vuosina 2002–2011.

Vuonna 2011 eläkeläisten köyhyysriski oli 60 prosentin rajan mukaan 19 prosenttia, noin 6 prosenttiyksikköä koko väestöä korkeampi. Vuoteen 2002 verrattuna eläkeläisten köyhyysriski on noussut noin 5 prosenttiyksikköä eli keskimääräistä enemmän. Eläkeläisten köyhyysriskin ajallinen vaihtelu on myös koko väestöä suurempaa. Vaihteluun vaikuttavat muutokset pienituloisuusrajassa, sillä eläkeläisten tulojakauma on keskittynyt muita väestöryhmiä enemmän 60 prosentin rajan tuntumaan. Näin muutokset pienituloisuusrajassa vaikuttavat eniten pienituloisten eläkeläisten lukumäärään ja tätä kautta eläkeläisten köyhyysriskiin. Alemman eli 50 prosentin rajan mukaan eläkeläisten köyhyysriski on käytännössä sama kuin koko väestössä.

3 Eläkemenot ja rahoitus

3.1 Ydinindikaattorit

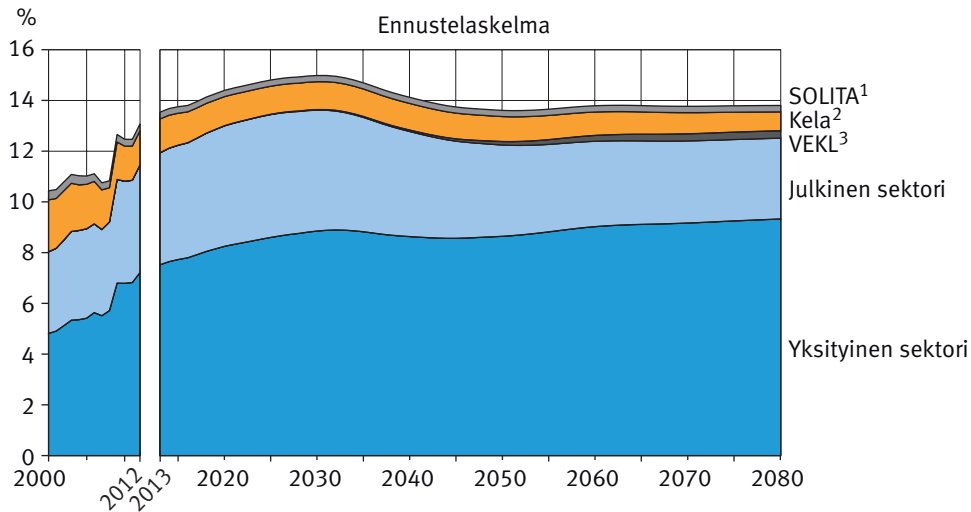
- 3.1.1 Lakisääteiset eläkemenot suhteessa bruttokansantuotteeseen
- 3.1.2 Työeläkemeno suhteessa työtulosummaan
- 3.1.3 TyEL:n meno- ja maksuprosentti
- 3.1.4 Karttuneet eläkeoikeudet ja rahastointiaste

3.1.1 Lakisääteiset eläkemenot suhteessa bruttokansantuotteeseen

Arvio perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmaan vuodelta 2013 ([Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013, Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2013](#)).

Kuvio 3.1.1.

Lakisääteiset eläkemenot suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 2000–2080, %.

¹ Sotilastapaturma- ja sotilasvamma- sekä liikennevakuutus- ja tapaturmavakuutuslait.

² Sisältää kansaneläkkeet ja takuueläkkeet.

³ Laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta.

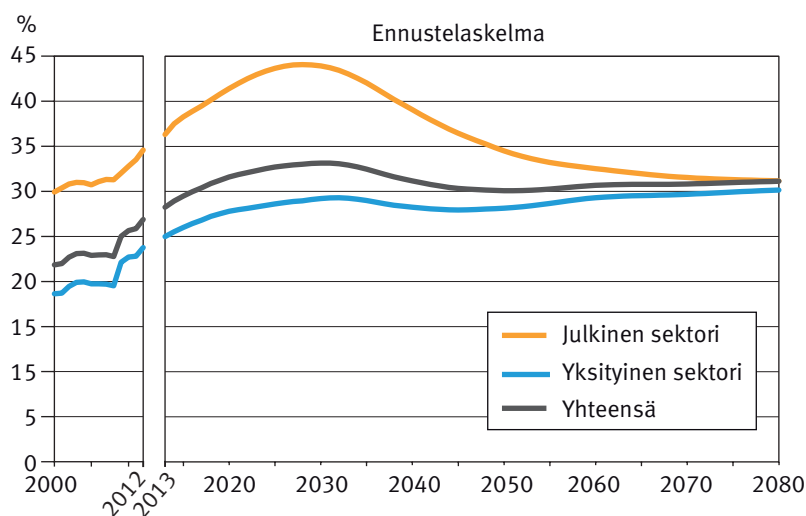
Lakisääteiset eläkemenot olivat noin 11 prosenttia BKT:sta ennen syksyllä 2008 alkanutta taantumaa. Vuonna 2009 BKT aleni mutta eläkemenot kasvoivat, jolloin eläkemenojen suhde bruttokansantuotteeseen kasvoi voimakkaasti. Menojen suhteellisen määrän ennakoitaan kasvavan 2030-luvun alkuun asti, jolloin eläkemenot ovat 15 prosenttia BKT:sta. Tämän jälkeen eläkemenojen suhde bruttokansantuotteeseen vakiintuu vajaaseen 14 prosenttiin. Menojen kasvu on pääosin seurausta väestön vanhenemisesta. Eläkemenojen ja bruttokansantuotteen suhde vakiintuu pidemmällä aikavälillä. Tämä perustuu siihen, että työikäisen väestön määrän arvioidaan vakiintuvan ja elinaikakerroin poistaa lähes täysin elinajan pidentymisen vaikutuksen eläkemenoon.

3.1.2 Työeläkemeno suhteessa työtulosummaan

Arvio työeläkemenojen kehityksestä suhteessa omiin rahoituspohjiinsa eli talouden sektori-kohtaisiin työtulosummiin perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmaan vuodelta 2013 ([Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013, Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2013](#)).

Kuvio 3.1.2.

Työeläkemeno suhteessa työtulosummaan vuosina 2000–2080, %.

Eläkemenojen kehitys suhteessa työtuloihin on erilaista julkisella ja yksityisellä sektorilla. Yksityisellä sektorilla menosuhde nousee runsaat 5 prosenttiyksikköä vajaaseen 30 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Tämän jälkeen yksityisen sektorin menosuhde ei muutu oleellisesti. Vuonna 2012 julkisen sektorin työeläkemenot olivat lähes 35 prosenttia suhteessa julkisen sektorin palkkasummaan ja menot nousevat vielä runsaat 9 prosenttiyksikköä vuoteen 2030 mennessä. Tämän jälkeen menosuhde palaa hitaasti runsaan 30 prosentin tasoon.

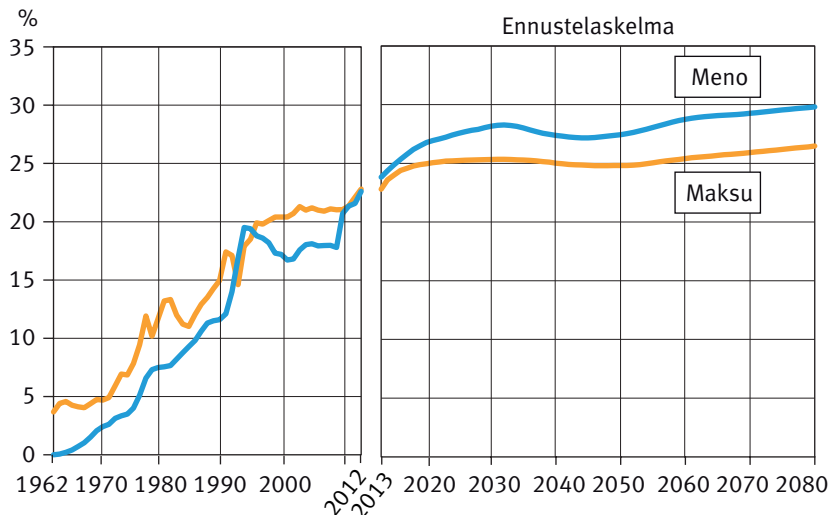
Vuosikymmeniä korkeana pysyvä julkisen sektorin menosuhde on seurausta aiemmista yksityistä sektoria paremmista eläke-eduista sekä yksityistämistä, joiden seurauksena työntekijöitä on siirtynyt yksityiselle sektorille. Lisäksi julkisen sektorin työvoima on nykyisin ikärakenteeltaan vanhempaa ja näin ollen kartuttaa eläkkeitä suhteessa ansioihin yksityisen sektorin työllisiä enemmän. Pitkällä aikavälillä julkisen ja yksityisen sektorin menosuhteet asettuvat lähelle toisiaan, koska eläke-etuuksien määräytyminen on pääsääntöisesti yhtenäistä. Työeläkemenon yhteismäärä sisältää opintojen ja kotihoidontukijaksoilta karttuvan eläkemenon (VEKL:n eläkemeno). Tämä eläkemeno ei kuitenkaan sisälly sektorikohtaisiin menoihin. Tämän vuoksi kaikkien työeläkkeiden menosuhde on yhtä suuri kuin julkisen sektorin menosuhde tarkastelujakson lopussa.

3.1.3 TyEL:n meno- ja maksuprosentti

Yksityisen sektorin palkansaajien eläkemenojen ja -maksujen toteutunut ja arvioitu kehitys suhteutettuna vastaavaan palkkasummaan perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmaan vuodelta 2013 ([Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013, Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2013](#)).

Kuvio 3.1.3.

TyEL:n meno- ja maksuprosentti vuosina 1962–2080.

Menot ovat kasvaneet palkkasummaa nopeammin lähes jatkuvasti TEL:n säätämisestä lähtien. Tämä johtuu sekä etuuksien asteittaisesta voimaantulosta että väestön vanhenemisestä. Molemmat tekijät kasvattavat yhä eläkemenoja suhteessa palkkasummaan seuraavan kahden vuosikymmenen ajan. Tämän jälkeen menojen palkkasummaosuus vakiintuu noin 30 prosenttiin. Meno-osuuden vakiintuminen johtuu seuraavasta kolmesta tekijästä:

- Eläke-etuuksien voimaantulovaihe lakkaa, kun vanhimpienkin eläkeläisten työeläke perustuu täyteen työuraan.
- Työikäisten määrä vakiintuu laskelmassa.
- Elinaikakerroin neutraloi eliniän pidentymisestä aiheutuvan menojen kasvun.

Piikki menoprosentissa 1990-luvulla aiheutui palkkasumman supistumisesta lama-aikana.

Yksityisen sektorin palkansaajien työeläkkeissä on noudatettu osittaista rahastointia. Tämä näkyy siten, että eläkemaksu on ylittänyt eläkemenon kuluvan vuosikymmenen alkupuolelle asti. Lähivuosina eläkemenon ja maksun ennakoidaan olevan lähellä toisiaan. Tämän jälkeen maksu voidaan pitää menoaa matalampana eläkevaroilta saatavan tuoton avulla. Arvio maksun kehityksestä ei perustu ajatukseen eläkevarojen purkamisesta, vaan laskentajakson lopussa eläkevarojen määrä suhteessa palkkasummaan on korkeampi kuin ennustelaskelman lähtötilanteessa.

3.1.4 Karttuneet eläkeoikeudet ja rahastointiaste

Tiettyyn hetkeen mennessä karttuneiden eläkkeiden pääoma-arvolla tarkoitetaan sitä rahamäärää, joka riittäisi kyseiseen hetkeen mennessä karttuneiden eläkkeiden kustantamiseen. Tällöin on otettava huomioon varoille saatava tuotto (diskonttokorko).

Arvio perustuu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmiin vuosilta 2011 ja 2013 ([Lakisääteiset eläkkeet - pitkän aikavälin laskelmat 2011, Eläketurvakeskuksen raportteja 05/2011](#) ja [Lakisääteiset eläkkeet - pitkän aikavälin laskelmat 2013, Eläketurvakeskuksen raportteja 03/2013](#)).

Taulukko 3.1.4.

Eläkevarat, karttuneet eläkeoikeudet ja rahastointiaste vuosina 2010–2012 2,5 prosentin reaalisella diskonttokorolla. Rahamäärät ovat käyvin hinnoin.

	TyEL			Kaikki		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Eläkevarat, mrd. €	92,2	89,7	96,4	138,5	136,3	149,7
Karttuneet eläkeoikeudet, mrd. €	361,0	376,1	397,7	623,4	649,3	684,7
Rahastointiaste, %	25,5	23,9	24,2	22,2	21,0	21,9

Työeläkevarojen määrällä tarkoitetaan työeläkelaitosten sijoitusvarallisuuden käypähintaisista arvoa kunkin vuoden lopussa. Sijoitustuottojen vuotuinen vaihtelu vaikuttaa voimakkaasti työeläkevarojen määrään. Eläkevarojen kasvu vuoden 2012 aikana selittyikin paljolti hyvillä sijoitustuotoilla.

Karttuneiden eläkkeiden arvo on laskettu käyttäen 2,5 prosentin reaalista diskonttokorkoa. Vuoden 2012 loppuun mennessä karttuneiden työeläkkeiden arvo on yhteensä 685 miljardia euroa, mikä on noin kolme ja puoli kertaa vuoden 2012 bruttokansantuote.

Rahastointiaste on työeläkevarat jaettuna karttuneiden eläkkeiden pääoma-arvolla. Tämä tunnusluku kuvastaa sitä, missä määrin jo karttuneet eläkkeet voidaan rahoittaa jo kerätyillä eläkevaroilla ja näille varoille vastaisuudessa saatavilla tuotoilla. Koko työeläkejärjestelmän rahastointiaste on ollut runsas 20 prosenttia, TyEL:n rahoitusaste on jonkin verran korkeampi.

3 Eläkemenot ja rahoitus

3.2 Täydentävät indikaattorit

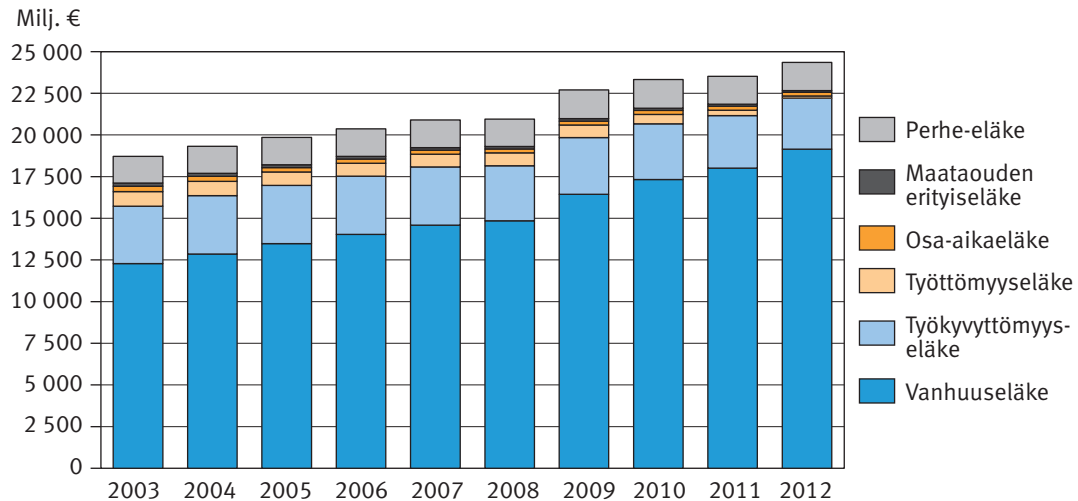
- 3.2.1 Työ- ja kansaneläkemenot
- 3.2.2 Työeläkemaksuprosentit
- 3.2.3 Työeläkevarat suhteessa työtulosummaan
- 3.2.4 Sijoitusten tuotto

3.2.1 Työ- ja kansaneläkemeno

Työ- ja kansaneläkemeno koostuu työeläkelaitosten ja Kelan vuoden aikana maksamista lakisääteisistä eläkkeistä. Kelan eläkemeno ei sisällä rintamalisiä, lapsikorotuksia eikä takuueläkkeitä.

Kuvio 3.2.1.

Työ- ja kansaneläkemeno eläkelajin mukaan vuosina 2003–2012 vuoden 2012 rahassa.

Vuodesta 2008 alkaen kansaneläkemeno ei enää sisällä eläkkeensaajan asumis- ja hoitotuen osuutta.

Vuonna 2012 maksettiin työ- ja kansaneläkkeitä yhteensä lähes 25 miljardia euroa, josta työeläkkeiden osuus oli 22 miljardia ja kansaneläkkeiden osuus 2,4 miljardia euroa. Koko eläkemenosta oli vanhuuseläkkeiden osuus 79 prosenttia, työkyvyttömyyseläkkeiden osuus 13 prosenttia ja perhe-eläkkeiden osuus 7 prosenttia.

Kela maksoi vuonna 2012 takuueläkkeitä 154 miljoonaa euroa ja rintamalisiä ja lapsikorotuksia 48 miljoonaa euroa.

3.2.2 Työeläkemaksuprosentit

Taulukossa on esitetty keskimääräiset eläkemaksuprosentit vuosina 2007–2013. Palkansaajien eläkelakien mukaiset maksuprosentit sisältävät sekä työnantajien että työntekijöiden osuudet. Maksuosuudet lasketaan työntekijälle maksetusta palkasta.

Työntekijän maksu riippuu iästä ja se on korkeampi 53 vuotta täyttäneillä. Vuonna 2013 alle 53-vuotiaiden maksuprosentti on 5,15 ja sitä vanhemmilla 6,5. Merimieseläkelain mukaan vakuutetuilla työnantajan ja työntekijän maksuprosentit ovat samat eli 11,3 prosenttia molemmilla vuonna 2012. Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkemaksut riippuvat heidän työtuloistaan. Apurahansaajat on vakuutettu MYEL:n mukaan vuodesta 2009 lähtien.

Taulukko 3.2.2.

Keskimääräiset työeläkemaksuprosentit vuosina 2007–2013 eläkelain mukaan.

Vuosi	TyEL ¹	MEL	YEL	MYEL ²	MYEL ³	VaEL	KuEL ⁴	KiEL
2007	21,1	22,0	19,5	10,7		24,7	28,4	31,3
2008	21,1	22,0	19,3	10,6		24,4	28,1	31,1
2009	21,3	22,0	19,6	10,8	10,3	25,1	28,2	31,3
2010	21,6	22,0	20,1	11,1	10,5	25,1	28,4	31,6
2011	22,1	22,2	20,2	11,3	10,9	24,9	28,7	31,8
2012	22,8	22,4	21,1	11,8	11,0	25,0	29,1	33,3
2013	22,8	22,6	21,5 ⁵	12,9 ⁵	14,2 ⁵	24,9	29,4	33,3

¹TyEL-maksuprosenteissa on otettu huomioon työnantajakohtaiset asiakashyvitykset ja tilapäiset maksunalennukset.

²Maatalousyrittäjät.

³Apurahansaajat.

⁴KuEL-maksu sisältää palkka- ja eläkemenoperusteiset maksuosat.

⁵Arvio.

TyEL Työntekijän eläkelaki

MEL Merimieseläkelaki

YEL Yrittäjän eläkelaki

MYEL Maatalousyrittäjän eläkelaki

VaEL Valtion eläkelaki

KuEL Kunnallinen eläkelaki

KiEL Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki

3.2.3 Työeläkevarat suhteessa työtulosummaan

Taulukossa eläkevaroina on käytetty eläkelaitosten taseissaan ilmoittamia vastuuvélkoja, joihin on lisätty omaisuuksien arvostuserot. YEL:n ja MYEL:n mukaisina eläkevaroina on käytetty näiden lakien mukaista vastuuvélkaa ja julkisen sektorin eläkelaitoksilla sijoitus-omaisuutta. Palkka- ja työtulosummat perustuvat eläkelaitosten Eläketurvakeskukselle ilmoittamiin tietoihin.

Taulukko 3.2.3.

Työeläkevarat suhteessa työtulosummaan vuosina 2007–2012 eläkelain mukaan, %.

Vuosi	TyEL	MEL	YEL	MYEL	VaEL	KuEL	KiEL	Muut julkiset	Yhteensä
2007	187,8	249,8	3,9	2,0	189,8	193,8	177,0	443,9	178,1
2008	150,3	202,5	3,6	1,7	158,4	148,3	141,3	425,9	142,3
2009	176,7	240,9	3,4	1,9	182,3	175,6	167,1	474,2	166,4
2010	190,4	277,0	3,3	2,5	212,2	195,4	189,9	504,2	181,9
2011	175,8	268,2	3,0	3,0	209,3	192,3	183,5	425,2	170,6
2012	185,3	327,1	2,8	3,8	231,5	213,1	202,7	452,8	182,7

TyEL Työntekijän eläkelaki

MEL Merimieseläkelaki

YEL Yrittäjän eläkelaki

MYEL Maatalousyrittäjän eläkelaki

VaEL Valtion eläkelaki

KuEL Kunnallinen eläkelaki

KiEL Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki

Muut julkiset: Suomen pankin eläkesääntö, Kansaneläkelaitoksen eläkesääntö, Ahvenanmaan maakuntahallituksen eläkesääntö

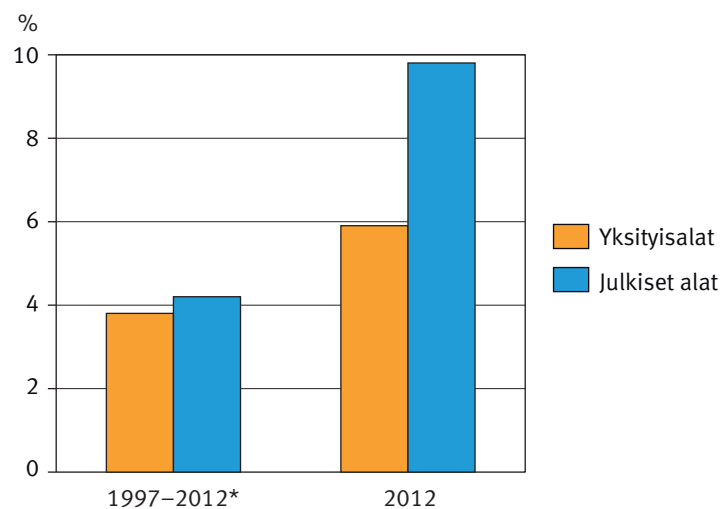
Eläkevarat kasvoivat vuoden 2008 finanssikriisiin saakka, jolloin varojen arvo laski voimakkaasti. Kriisi jäi kuitenkin lyhyeksi ja elpyminen alkoi heti seuraavana vuonna. Varojen määrä suhteessa palkkasummaan heilahtelee lyhyen aikavälin tarkastelussa.

3.2.4 Sijoitusten tuotto

Työeläkesijoitusten tuoton laskennassa noudatetaan Finanssivalvonnan määräysten mukaisesti laskutapaa. Sijoitusten tuotot sisältävät niin sanotut kassatuotot eli osingot, korot ja vuokrat sekä näiden lisäksi realisoidut ja realisoimattomat sijoitusten arvonnousut ja -laskut. Tuotto prosentti saadaan suhteuttamalla nämä sitoutuneeseen pääomaan. Reaalituotto saadaan, kun nimellisten tuottojen lisäksi otetaan huomioon kuluttajahintojen vaikutus sitoutuneeseen pääoman ostovoimaan.

Kuvio 3.2.4.

Työeläkesijoitusten keskimääräinen reaalinen vuosituotto prosentteina sitoutuneesta pääomasta vuosina 1997–2012.

*Yksityisalat: Vuodelle 1997 käytetty työeläkeyhtiöiden sijoitusten keskituottoa.

Julkiset alat: Vuosille 1997–1999 käytetty Kevan sijoitusten keskituottoa.

Tuotot vaihtelevat vuodesta toiseen ensi sijassa arvonnousujen takia. Vuosi 2012 oli hyvä sijoitusvuosi. Yksityisalojen sijoitukset tuottivat reaalisesti 5,9 prosenttia ja julkisten alojen sijoitukset 9,8 prosenttia. Yksityisalojen työeläkevakuuttajien sijoitustoiminta on jonkin verran matalariskisempää kuin julkisten alojen vakuuttajien sijoitustoiminta. Yksityisalojen toimijoiden on täytettävä lakisääteiset vakavaraisuusvaatimukset.

Sijoitustuottojen vuosivaihtelun takia niitä kuvataan myös usean vuoden keskiarvoina. Koko toimialaa riittävästi kattavat vertailukelpoiset tuottosarjat alkavat vuodesta 1997. Yksityisaloilla kuudentoista vuoden reaalinen keskituotto oli 3,8 prosenttia vuodessa ja julkisilla aloilla 4,2 prosenttia.

Lähde: <http://www.tela.fi>

Eläketurvakeskuksen ajankohtaiskatsaukset vuonna 2013

01/2013	Kokonaiseläke 2013. Työeläke, kansaneläke ja verotus
02/2012	Työeläkejärjestelmän kannalta keskeiset EU:n politiikka- ja lainsäädäntöhankkeet ja niiden valmistelu
03/2013	Työeläkeote-tutkimus 2012
04/2013	Työeläkemenoenuste vuodelle 2013
05/2013	Työeläkeindikaattorit

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN